

ROK TRZYDZIESTY SZÓSTY

ZESZYT TRZECI

RUCH PRAWNICZY
EKONOMICZNY
i SOCJOLOGICZNY

ORGAN
UNIwersytetu im. A. Mickiewicza
i Wyższej Szkoły Ekonomicznej
w Poznaniu

KWARTAŁ TRZECI

WARSZAWA — POZNAŃ 1974
PAŃSTWOWE WYDAWNICTWO NAUKOWE

KOMITET REDAKCYJNY

Redaktorzy

Stanisław Borowski, Stanisław Kowalski (zast. redaktora naczelnego),
Anna Michalska (sekretarz redakcji), Alfred Ohanowicz (redaktor na-
czelny), Stanisław Smoliński (zast. red. naczelnego)

Członkowie

Wiktor Jaśkiewicz, Seweryn Kluszczyński, Andrzej Kwilecki, Adam Ło-
patka, Władysław Markiewicz, Tadeusz Molenda, Zbigniew Radwański,
Aleksander Ratajczak, Tadeusz Szczurkiewicz, Stanisław Waszak, Wa-
cław Wilczyński, Franciszek Wróblewski, Zbigniew Zakrzewski

Adres Redakcji

ul. Czerwonej Armii 90, 61-809 Poznań, Coll. Iuridicum UAM
pokój 6, tel. 644-41, w. 290

Copyright by
Państwowe Wydawnictwo Naukowe
Warszawa 1974

Printed in Poland

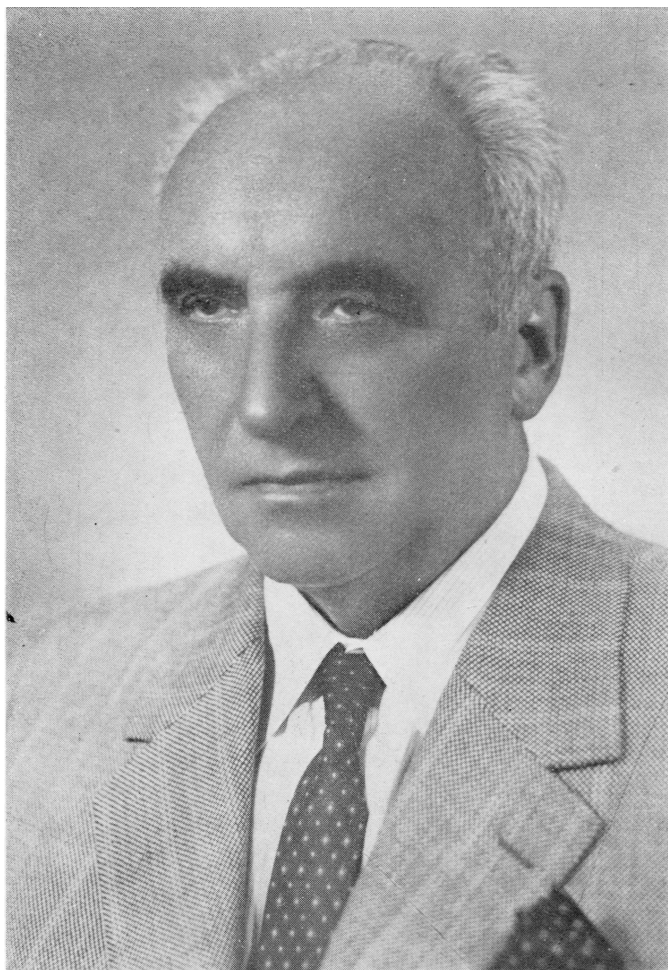
PAŃSTWOWE WYDAWNICTWO NAUKOWE - ODDZIAŁ W POZNANIU

Wydanie I. Nakład 1505 + 135 egz. Ark. wyd. 32,5. Ark. druk. 27 + 1 wkł. Papier druk. mat. kl. III,
70 g, 70×100. Oddano do składania 4 V 1974 r. Podpisano do druku 16 VIII 1974 r. Druk
ukończono w sierpniu 1974 roku. Zamówienie 312/17. F-14/677. Cena zł 30,-

DRUKARNIA UNIwersytetu IM. A. MICKIEWICZA W POZNANIU

*Profesorowi Józefowi Górskiemu
w dowód uznania i szacunku*

Przyjaciele i uczniowie

PROFESOR DR JÓZEF GÓRSKI

Profesor Józef Górski urodził się 16 II 1904 r. na granicy ówczesnych zaborów rosyjskiego i pruskiego we wsi Śnietnia, gmina Szymanowice nad Prosną, należącej wówczas do powiatu słupeckiego. Uczęszczał do gimnazjum w Liskowie, pow. kaliski, a następnie do gimnazjum w Pleszewie, gdzie w 1923 r. uzyskał świadectwo dojrzałości.

W latach 1923 -1927 odbywał studia na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego, zakończone dyplomem magistra prawa. Będąc na 3 roku studiów został powołany na stanowisko młodszego asystenta przy zespole katedr cywilistycznych. Po ukończeniu studiów, pozostając nadal asystentem, do końca 1928 r. etatowym, a następnie asystentem-wolontariuszem, podjął w lipcu 1927 r. pracę w Prokuraturii Generalnej RP Oddział w Poznaniu, gdzie w charakterze aplikanta, referendarza, a następnie radcy pozostał aż do 30 IX 1938 r.

W tym czasie wyjechał na dłuższy pobyt naukowy do Francji (1928/1929) i do Niemiec (1932). W 1930 r. uzyskał stopień doktora praw na podstawie pracy *Umowa wydawnicza*, opublikowanej przez Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk w 1932 r., a w 1938 r. przeprowadził habilitację w zakresie prawa cywilnego na podstawie pracy *Przygotowanie umowy w świetle kodeksu zobowiązań* (1938).

W latach od 1931-1939 prowadził wykłady z prawa cywilnego na Wydziale Rolno-Leśnym UP. W 1934 r. zaangażowany został jako zastępca profesora prawa cywilnego i handlowego przez Wyższą Szkołę Handlową, późniejszą Akademię Handlową w Poznaniu.

Po przeprowadzeniu habilitacji i powołaniu z dniem 1 IX 1938 r. na stanowisko profesora nadzwyczajnego i kierownika katedry w Akademii Handlowej, zrezygnował z pracy w Prokuraturii Generalnej.

W czasie okupacji, wywieziony do Generalnej Guberni, pracował w przedsiębiorstwach handlowych. Był dwukrotnie aresztowany i osadzony na Pawiaku w Warszawie (1940) oraz w Obozie koncentracyjnym w Płaszowie pod Krakowem (1944).

Do Poznania powrócił w pierwszych dniach marca 1945 r. Powołany przez Kuratorium Akademii Handlowej na stanowisko rektora przystąpił bezzwłocznie do odbudowy i uruchomienia tej uczelni. Równocześnie objął kierownictwo Katedry Prawa Handlowego i Wekslowego na Wydziale Prawno-Ekonomicznym UP. Katedrą tą, przekształconą z biegiem

czasu na Katedrę Prawa Gospodarczego, a ostatnio na Zakład Prawa Gospodarczego — kieruje nieprzerwanie do czasu przejścia na emeryturę z dniem 1 X 1974 r.

W latach 1956 - 1959 pełnił ponownie funkcję rektora, a w latach 1959 - 1962 prorektora Wyższej Szkoły Ekonomicznej. Z dniem 1 X 1962 roku, rezygnując z etatu w tej uczelni, skoncentrował się na pracy związanej z Katedrą Prawa Gospodarczego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. W latach 1956-1962 był członkiem Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego. Należał do ścisłej komisji tej Rady, powołanej do opracowania ustawy z 5 XI 1958 r. o szkołach wyższych.

W październiku 1945 r. uzyskał tytuł profesora zwyczajnego w Akademii Handlowej w Poznaniu, a w październiku 1962 r. analogiczne stanowisko i tytuł uzyskał w UAM.

Wśród szerokiego zakresu zainteresowań i funkcji prof. J. Górskiego na pierwszy plan wybija się działalność naukowa, organizatorska oraz wychowawcza.

Formację naukową zdobył prof. dr J. Górski w szkole cywilistycznej prof. Alfreda Ohanowicza. Pod jego kierownictwem naukowym pisał pracę magisterską i doktorską.

Jako cywilista, jest prof. J. Górski specjalistą w zakresie prawa zobowiązań, prawa gospodarczego i prawa morskiego. Jest zwolennikiem zasady jedności prawa cywilnego, przeciwstawiając się zdecydowanie poglądom upatrującym czy to w prawie gospodarczym, czy w prawie morskim odrębnych gałęzi prawa.

Z praktyką gospodarczą i prawną utrzymuje stały kontakt. W szczególności, jako członek Kolegium Arbitrów przy Polskiej Izbie Handlu Zagranicznego uczestniczy od lat w rozstrzyganiu sporów wynikłych na tle międzynarodowej współpracy gospodarczej. Często powoływany jest także na superarbitra w sądach polubownych ad hoc, przewidzianych w umowach przewozu morskiego.

Jest członkiem rad naukowych Instytutu Morskiego w Gdańsku i Ośrodka Badawczego Ekonomiki Transportu w Warszawie, związanych ściśle z potrzebami praktyki. Współpracuje z państwowym arbitrazem gospodarczym.

Prace naukowe prof. J. Górskiego uwzględniają w pełni potrzeby praktyki gospodarczej. W tym kierunku też inspiruje prace swych uczniów.

Dziesięć lat wysiłku poświęcił prof. J. Górski w okresie powojennym sprawom organizacji szkolnictwa wyższego, a szczególnie szkolnictwa ekonomicznego. Jemu w głównej mierze zawdzięcza swą powojenna odbudowę, pozycję prawną i rangę naukową Akademia Handlowa — obecna Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Poznaniu. Dzięki jego staraniom powołana została w 1946 r. pierwsza wyższa uczelnia w Szczecinie (WSE).

Biorąc czynny udział w pracach Rady Szkół Wyższych (1946-1947)

oraz będąc członkiem Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego (1956 - 1962) współdziałał przy wypracowaniu zasad, na których oparta została wówczas sieć i organizacja całego szkolnictwa wyższego.

Wiele uwagi i wysiłku poświęcił prof. J. Górski pracy dydaktycznej. Oblegane były i są — zwłaszcza przez studentów pracujących — jego seminaria magisterskie. Stąd też tak znaczna ilość (około 1200) prac magisterskich i dyplomowych wykonanych w okresie powojennym przez uczestników jego seminarium zarówno w Akademii Handlowej i Wyższej Szkole Ekonomicznej, jak i na Wydziale Prawa i Administracji UAM.

Największą wagę przywiązuje profesor do wychowania młodej kadry naukowej. Jest znany z tego, że swoim doktorantom i habilitantom stawia wysokie wymagania. Toteż z licznego grona uczestników prowadzonego przez niego seminarium doktorskiego z prawa gospodarczego i morskiego stopnie doktorskie zdobyło dotąd 20 osób, a habilitację przeprowadziło 10 kandydatów. Większość z nich znana jest ze swych publikacji w całym kraju i zajmuje odpowiedzialne stanowiska w szkolnictwie wyższym i instytucjach naukowych (Aleksander Kunicki w UMCS w Lublinie, Stanisław Sołtysiński, Jacek Trojanek, Zdzisław Niedbała w UAM w Poznaniu, Jędrzej Słoniński w Politechnice Poznańskiej, Jan Hołowiński i Wojciech Siuda w WSE w Poznaniu, Jan Łopuski w UMK w Toruniu, Wojciech Popiela, Maciej Krzyżanowski w WSM w Szczecinie, Eugeniusz Jabłoński i Wojciech Meissner w Instytucie Morskim w Gdańsku, Antoni Agopszowicz w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach, Zbigniew Mika i Władysław Braś w Ośrodku Badawczym Ekonomiki Transportu w Warszawie).

W okresie powojennym prof. J. Górski reprezentował wielokrotnie naukę polską poza granicami kraju, biorąc czynny udział w konferencjach naukowych w Rijece (1959), Pradze (1966), Lipsku (1967), Smolenicach pod Bratysławą (1969). Ponadto odwiedził ośrodki prawnicze w Belgradzie, Zagrzebiu, Lublaniu, Nowym Sadzie, Sarajewie, Berlinie, Rostocku, Halle/Saale, Liège.

Mimo swych licznych zajęć zawodowych prof. J. Górski znajdował zawsze czas na udział w życiu społecznym i państwowym. W latach 1945 - 1948 na zlecenie Ministerstwa Sprawiedliwości opracował wstępny projekt kodeksu morskiego. W latach 1945-1948 przewodniczył Zarządowi Wojewódzkiemu TPPR, w latach 1956-1960 był przewodniczącym Zarządu Wojewódzkiego Zrzeszenia Prawników Polskich i członkiem Zarządu Głównego tego Zrzeszenia. W latach 1950 - 1954 przewodniczył Komisji Prawa Morskiego w Warszawie, 1956/1957 był przewodniczącym Frontu Jedności Narodu na m. Poznań, następnie członkiem prezydium. Jest członkiem Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk pełniącym funkcję przewodniczącego Komisji Nauk Społecznych tego Towarzystwa.

Działalność organizacyjna, naukowa, dydaktyczna i społeczna prof. J. Górskiego spotykała się z uznaniem władz. Widowym tego znakiem

były przede wszystkim przyznane mu przez Radę Państwa odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi (1946), Krzyż Oficerski (1946), a następnie Krzyż Komandorski Polonia Restituta (1959). Ponadto posiada odznaczenia za zasługi dla m. Poznania, województwa poznańskiego, województwa szczecińskiego, liczne odznaczenia i dyplomy ze strony stowarzyszeń, których był i jest czynnym członkiem.

Nie tylko jednak jako uczony, pedagog, organizator i działacz społeczny zapisał się w naszej pamięci prof, dr Józef Górski. Zdobył nasze serca przede wszystkim jako dobry człowiek, zawsze wrażliwy na cudze troski, spieszący z pomocą w każdej potrzebie i zawsze pełen optymizmu i dobrego humoru.

Takim go widzimy i pragniemy, by zebrane w tej książce prace były wyrazem naszej czci, wdzięczności oraz najserdeczniejszych życzeń składanych Profesorowi.

Przyjaciele i uczniowie

WYKAZ
WAŻNIEJSZYCH PRAC NAUKOWYCH PROF. DRA JÓZEFA GÓRSKIEGO

A. Opracowania monograficzne

1. *Włościańskie zwyczaje spadkowe w województwie Poznańskim i Pomorskim*, Warszawa 1928, Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach, ss. 96.
2. *Spadkobranie gospodarstw wiejskich w województwie łódzkim*, Warszawa 1929, PINGW, ss. 40.
3. *Umowa wydawnicza według polskiej ustawy z 29 III 1926 r. o prawie autor-skim* (praca doktorska), Poznań 1932, PTPN, ss. 88.
4. *Przygotowanie umowy w świetle kodeksu zobowiązań* (praca habilitacyjna), Poznań 1938, ss. 125.
5. *Projekt kodeksu morskiego opracowany na zlecenie Ministerstwa Sprawie-dliwości i Biura Prac Ustawodawczych przy Radzie Ministrów w latach 1945 -1951*. Maszynopis powielany, 1951, ss. 120.
6. *Konosament*, Warszawa 1955, ss. 165.

B. Podręczniki i skrypty

7. *Zarys prawa międzynarodowego prywatnego* (skrypt), 1927, Koło Prawników i Ekonomistów, ss. 36.
8. *Prawo cywilne*, z. 1 - 5 (skrypt), Poznań, 1946, Koło Naukowe Studentów AH w Poznaniu, ss. 333.
9. *Prawo handlowe*, zesz. 1-3, Poznań 1946, ibidem, ss. 192.
10. *Prawo wekslowe i czekowe* (skrypt) Poznań 1946, ibidem, ss. 50.
11. *Proces cywilny i egzekucja* (skrypt) Poznań 1947, ibidem, ss. 98.
12. *Zarys prawa zobowiązań* Poznań, wyd. I — 1946, wyd. II — 1948, Księgar-nia Akademicka, ss. 170.
13. *Wstęp do nauki prawa cywilnego*, Poznań, wyd. I — 1947, wyd. II — 1949, ss. 70.
14. *Prawna organizacja przedsiębiorstw* (skrypt), Poznań, wyd. I — 1950, wyd. II — 1952, ss. 235.
15. *Prawo ubezpieczeń państwowych* (skrypt), Warszawa 1953, ss. 165.
16. *Przewodnik do nauki prawa zobowiązań* (łącznie z prof. A. Ohanowiczem), Warszawa 1956, Uniwersytet Warszawski, ss. 140.
17. *Zobowiązania. Część szczegółowa* (łącznie z prof. A. Ohanowiczem), War-szawa, wyd. I — 1956, wyd. II — 1959, wyd. III — 1964, wyd. IV — 1966, ss. 487.

18. *Zarys prawa zobowiązań* (łącznie z prof. A. Ohanowiczem), Warszawa, wyd. I — 1970, wyd. II — 1972, ss. 580.
19. *Prawo obrotu uspołecznionego. Informator dla studentów IV roku prawa*, Poznań 1964, UAM, ss. 29.

C. Opracowanie tekstów

20. Longchamps de Bérier Roman, *Zobowiązania*, wyd. III, opracował i wstępem zaopatrzył, Poznań 1948, ss. XXIV i 660.
21. *Kodeks handlowy i przepisy związkowe*, zestawił i wstępem zaopatrzył, Poznań 1948, ss. XII i 370.
22. *Prawo familijne*, zestawił i wstępem zaopatrzył, Poznań 1948, ss. XII i 140.
23. *Prawo rzeczowe i prawo o księgach wieczystych*, zestawił i wstępem zaopatrzył, Poznań 1948, ss. XX i 255.

D. Artykuły w czasopismach naukowych

24. *Reforma ustawodawstwa spadkowego w odniesieniu do drobnych gospodarstw wiejskich*, Ruch Prawniczy i Ekonomiczny 1929, z. 3 s. 288.
25. *Pojęcie prawa autorskiego*, RPEiS 1981, z. 1, s. 45 - 62.
26. *O tak zwanych gospodarstwach wzorowych i ich pozbywaniu w toku parcelacji rządowej*, Czasopismo Adwokatów Polskich 1933, nr 5 i 6.
27. *Prawo autorskie*, Przyczynek w *Podręcznej Encyklopedii Handlowej*, Poznań 1932, s. 951 - 956.
28. *O zmianę przepisów w obrocie nieruchomościami*, RPEiS 1934, z. 1, s. 30-38.
29. *Prawo jako instrument wychowawczy w życiu społecznym*, Wiedza i Życie 1933, nr 3.
30. *Nowelizacja prawa autorskiego*, RPEiS 1935, z. 3, s. 96 - 99.
31. *Ustawowe prawo zastawu a przejście stosunku najmu i dzierżawy pod rząd kodeksu zobowiązań*, CAP 1935, nr 11 i V2.
32. *Specyficzne potrzeby rolnictwa w świetle kodyfikacji polskiej*, Rocznik Nauk Rolnych i Leśnych 1936, tom XI, s. 126 - 135.
33. *Prawo o stowarzyszeniach z 27 X 1932 r. a przepisy o stowarzyszeniach zawarte w księdze I k.c.n.*, Wiadomości Prawnicze 1938, nr 1.
34. *O projekcie prawa rzeczowego*, RPEiS 1938, z. 1.
35. *Umowa o pracę a umowa zlecenia w świetle nauki i judykatury* (wykład habilitacyjny), Głos Prawników Śląskich 1939, nr 1.
36. *Kodyfikacja prawa handlowego morskiego*, Państwo i Prawo 1946, z. 4, s. 45 - 52.
37. *Prawo handlowe w nowym programie studiów* Poznań 1948/49, Roczniki Akademii Handlowej s. 66 - 72.
38. *Przemiany w prawie morskim od końca XIX w.*, Sprawozdania PTPN 1949 nr 1, s. 89-91.

39. *Pojęcie armatora*, PiP 1950, z. 5 - 6, s. 95 - 99.
40. *Instytucje kodeksu handlowego, które należałoby przejść do przyszłego kodeksu cywilnego*, PiP 1951 z. 4, s. ©92.
41. *Stanowisko prawne organów i pełnomocników przedsiębiorstw państwowych*, Nowe Prawo 1955, nr 6.
42. *Zagadnienia prawne przeladunku morskiego*, Handel Zagraniczny 1956, z. 5.
43. *Problemy ekonomiczne i prawne reasekuracji morskiej*, Poznań 1956, ZN WSE w Poznaniu nr 1, s. 65 - 73.
44. *Niektóre zagadnienia odpowiedzialności sprzedawcy za wady towaru z tytułu rękojmi*, ZN WSE w Poznaniu 1957, nr 3.
45. *Problemy wyższego szkolnictwa ekonomicznego w Polsce*, Życie Szkoły Wyższej 1957, nr 6.
46. *Szkoły akademickie a wyższe szkoły zawodowe*, ŻSW 1957, nr 2.
47. *W sprawie wyższego szkolnictwa ekonomicznego*, ŻSW 1958, nr 3.
48. *Orzecznictwo arbitrażowe* — PiP 1961 nr 6.
49. *Konosament w polskim kodeksie morskim*, Technika i Gospodarka Morska 1962, nr 2.
50. *Konosament jako instrument handlu zagranicznego*, Prawo w Handlu Zagranicznym 1963, z. 2.
51. *75-lecie urodzin i 55-lecie pracy naukowej Alfreda Ohanowicza*, RPEiS 1963, z. 1, s. 353 - 358.
52. *Zasięg systemu umownego w gospodarce uspołecznionej*, Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego 1963, nr 1, s. 7 - 12.
53. *Rola i zasięg zwyczajów w świetle kodeksu morskiego*, TiGM 1964 nr 1, s. 9 - 10.
54. *Ustawodawstwo morskie PRL w okresie XX-lecia (1944 -1964)*, RPEiS 1964, z. 4, s. 93 - 107.
55. *Rozwój nauki prawa morskiego*, TiGM 1965, nr 5, s. 185 - 187.
56. *Prawo regulirujuszceje oborot w obszczestwiennom siektorie w planach i uczebnych pragrammach na fakultietach prawa w Polsce*, Sowietkoje Go-siudarstwo i Prawo 1965, nr 11, s. 112 - 116.
57. *Odpowiedzialność spedytora za skutki niewydania decyzji umożliwiającej zala-dowanie na statek*, PUG 1967, nr 6.
58. *Prawo gospodarcze w systemach prawnych niektórych państw socjalistycznych*, RPEiS 1967 nr 3.
59. *Zasada jawności w przepisach o rejestrach przedsiębiorstw państwowych i or-ganizacji spółdzielczych*, RPEiS 1968, nr 3.
60. *Reforma systemu gospodarczego PRL w świetle uchwał V Zjazdu i II Ple-num KC PZPR*, PiP 199 nr 8 - 9.
61. *Zarząd mieniem ogólnonarodowym w orzecznictwie arbitrażowym* PUG 1969, nr 8-9.
62. *Ochrona prawna nowych odmian i gatunków roślin i zwierząt*, PiP 1970, nr 1.
63. *Rozwój systemu umownego gospodarki uspołecznionej w Polsce Ludowej (we-ispół z Jackiem Trojankiem)*, RPEiS 1970, nr 3.
64. *Nauka prawa morskiego w Polsce Ludowej*, TiGM 1973, nr 5.

E. Rozprawy i opracowania specjalne

65. Przedmowa do: Jan Łopuski, *Czarter na czas*, Warszawa 1952, s. 5-7.
66. *Sesja naukowa Komisji Prawa Morskiego*, PiP 1952, nr 10.
67. *Posiedzenie naukowe Komisji Prawa Morskiego*, PiP 1952, nr 10.
68. *Akademia Handlowa w latach 1945-1950*. W: *Wyższa Szkoła Ekonomiczna (Akademia Handlowa — Wyższa Szkoła Handlowa) w Poznaniu. XXX-lecie uczelni 1926 - 1956*. Poznań 1956.
69. *Antoni Peretiatkowicz — wspomnienie pośmiertne*. Roczniki WSE Poznań 1956/1957.
70. Słowo wstępne do: *Rocznik WSE w Poznaniu 1957/1958*, s. 7 - 16.
71. *Sytuacja prawna wystawcy konosamentu bezpośredniego* (Współ z Reginą Maciejewską), Gdańsk 1957, Prace Instytutu Morskiego nr 5, s. 5 -19.
72. *Sytuacja prawna osób zainteresowanych ładunkiem* (współ z Reginą Maciejewską) Gdańsk 1938, Prace Instytutu Morskiego nr 1, s. 120.
73. *Odpowiedź Romanowi Pauliszowi*, PiP (1961, nr 10.
74. *Rola umów w gospodarce uspołecznionej*. Zrzeszenie Prawników Polskich, Kurs ustawodawstwa gospodarczego, 1963, z. XIV, ss. 48.
75. *Grundzüge des polnischen Gesetzbuches vom 1. Dezember 1961*. (Referat wygłoszony w Halle) *Wissenschaftliche Zeitschrift (der Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg)*, 1964, XII Jahrgang, Heft 2, s. 151 -158. Rozprawa ta została niemal w całości przedrukowana w *Internationale Transport-Zeitschrift* 1965, nr 34 i 35.
76. Hasła cywilistyczne dla *Małej Encyklopedii Prawa*, ponad 7 arkusz.
77. Hasła cywilistyczne dla *Wielkiej Encyklopedii Powszechnej*, ponad 1 arkusz.
78. Hasła dla *Małej Encyklopedii Morskiej 1965/1966*, 1 arkusz.
79. *Z działalności Komisji Prawa Morskiego przy Zarządzie Głównym Zrzeszenia Prawników Polskich (marzec 1950 — grudzień 1954)* (współ z Remigiuszem Zaorskim), *Rocznik Prawa Morskiego* .1954 - 55, s. 88 - 111..
80. Wypowiedzi na międzynarodowej konferencji naukowej w Pradze, w dniach 4-6 X 1966 r. na temat: a) funkcjonowania systemu umownego w polskiej gospodarce uspołecznionej, b) zasad prawnych (współpracy gospodarczej krajów RWPG. Skróconą treść tych wystąpień zawiera książka *Die Rolle des Rechts bei der Leitung der Volkswirtschaft*, Praha 1966, s. 109-113 i 329 - 331.
81. *Le droit maritime en Pologne*, w: *Etudes sur le droit polonais actuel*, Grenoble 1968.
82. *Zagadnienia prawne przewozu morskiego w kontenerach*, Gdańsk 1969, Instytut Morski ss. 46.
83. *Projekty racjonalizatorskie* (łącznie z S. Sołtysińskim), *Studia Prawnicze* 1969, nr 22.
84. *L'organisation juridique et le fonctionnement des entreprises d'Etat en Pologne*, — *Annales de la Faculté de droit de Liège* ,1969, nr 3, s. 333 - 356.
85. *Das Wirtschaftsrecht im polnischen Rechtssystem*, w: Gerd Rinck (red.) *Begriff und Prinzipien des Wirtschaftsrechts*, Frankfurt/Main 1971, s. 79 - 87.
86. *Sprawa rozszerzenia ochrony patentowej na pomysły nie objęte ochroną w Polsce* (łącznie z S. Sołtysińskim), w: *Aktualne problemy socjalistycznego prawa wynalazczego*, Wrocław 1972.

87. Wypowiedzi w toku międzynarodowej konferencji naukowej poświęconej prawu autorskiemu i wynalazczemu odbytej w Krakowie w dniach 10-13 X 1972 r., *Studia Cywilistyczne* 1973, tom XXI, s. 43, 84 - 85, 135 - 137.
88. *Dostosowanie przepisów prawnych do zmian w planowaniu i zarządzaniu gospodarką narodową*. Referat wygłoszony na konferencji naukowej w Zielonej Górze, 13 XII 1973, *Materiały pokonferencyjne* 1973, s. 7-18.
89. O *plagiatach i plagiatorach*, — w: *pracy zbiór, ku czci S. Grzybowskiego pt. Prace z zakresu prawa cywilnego i prawa na dobrach niematerialnych*, (Kraków 1973, s. 295 - 307.
90. *Likwidacja skutków działalności Komisji Kolonizacyjnej* (skrót referatu wygłoszonego w Poznańskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk w dniu 18 IV 1973 r.). *Sprawozdanie z działalności PTPN za rok 1973*.

F. Publikowane recenzje i glosy (z ostatnich lat) następujących prac:

91. H. Gross i J. Hołowski, *Czartery w polskim handlu morskim*, PiP 1953, z. 5 - 6, s. 699 - 700 oraz repilika na odpowiedź J. Hołowińskiego, PiP 1954, z. 4, s. 598 - 600.
92. H. Wüstendörfer, *Neuzeitliches Seehandelsrecht*, *Rocznik Prawa Morskiego* 1954/1955, s. 214 - 216.
93. S. Grzybowski, *Prawo wynalazcze*, PiP 1958, nr 3.
94. *Dziesięciolecie prawa Polski Ludowej*, praca zbiorowa pod red. Leona Kurrowskiego PiP 1957, nr 3.
95. M. Krzyżanowski, *Reguły sprzedaży w handlu zamorskim*, RPEiS 1962, nr 2.
96. J. Wiszniewski, *Encyklopedia prawa*, PiP 1963, z. 12, s. 9 (5 - 9) 8.
97. A. Kopff, *Dzieło sztuk plastycznych i jego twórca według przepisów prawa autorskiego*, RPBiS z. 1, s. 282 - 290.
98. A. Ohanowicz, *Zbieg norm w polskim prawie cywilnym*, RPEiS 1964, z. 1, s. 183 - 186.
99. S. Matysik, *Podręcznik prawa morskiego*, TiGM 1965, nr 5 s. 109 - 111.
100. J. Topiński, *Prawo gospodarki uspołecznionej*, PUG 1966 nr 4.
101. J. Łopuski, *Prawo morskie dla oficerów marynarki handlowej i rybołówstwa*, TiGM 1966, nr 4.
102. L. Babiński i J. Siedlecki, *Konosament bezpośredni w rozwoju obrotu międzynarodowego*, *The Polish Yearbook of International Law* I, 1968, s. 261 - 262.
103. J. Łopuski i J. Hołowiński, *Dogovor morskiej pieriewozki gruzow po zakonodatelstwu jевропейских социалистических стран*, Moskwa 1971, s. 390, ci sami *Umowa morskiego przewozu ładunku w prawie europejskich krajów socjalistycznych*, Warszawa 1961, s. 360. PiP 1973, nr 5.
104. S. Matysik, *Prawo morskie. Zarys systemu*, tom I, PiP 1973, nr 5.
105. Glosa do uchwały SN z 20 IV 1972 III CZOP 20/72, NP 1972, nr 5.
106. Glosa do orzeczenia GKA z 22 XI 1960 N-81/60, PiP 1961, nr 6.
107. Glosa do orzeczenia GKA z 13 IV 1970 (wspólnie z Jackiem Trojankiem) BO-2393/70, PiP 1972, nr 6.
108. Glosa do orzeczenia GKA z 19 I 1968 I-3223/67, TiGM 1968, nr 8.